

Víziváros tegnap és ma

Bár megihlette Krúdy Gyulát, megörökítette jónéhány festmény, a Vízi-város mégsem tett szert olyan varázslatos hírnévre, mint mondjuk Óbuda. S bizonyára akadnak szép számban Budapesten, akik pironkodva bevallják: nem is tudják pontosan elhelyezni a főváros térképén.

Valamikor pedig dicső napokat éltek meg a Várdomb tövében, a Duna partján, a mai Rózsadomb karéjában. A római időkben Alsó-Pannónia fővárosához tartozott, pontosabban Budavár történelmi külvárosa. Honfoglaló őseink Árpád fejedelem vezértársának, *Kurszánnak* juttatják. A 13. századtól királyi székhely, majd a mindenkori királyné birtoka. Néhány esztendőn át egyetemi város, s csak a török hódoltság korában húzódnak innen biztonságosabb helyre a lakói. Ekkoriban bizony csaknem teljesen kiürül.

A 150 éves török uralom után csakhamar ismét benépesülnek a girbe-gurba utcák, s a Vízi-város tisztos polgárok: kereskedők, halászok, iparosok, vendéglősök meghitt hangulatú negyedévé válik. Zárt világ — mondják róla historiájának vallatói. Csakugyan: míg a Duna túlsó partján Pest rohamléptekkel gyarapodik, paloták hosszú sora épül, s a mai Mártírok útjától

felfelé a mindinkább tollasodó polgárság kúriákat és villákat emel, addig a Víziváros szerényen, de büszkén őrzi patinás küllemét, nem is szólva az ott élők sajátos életmódjáról, amelyet a városiasodás zajos és erőszakos ritmusa szinte meg sem érintett.

Mégis: ha az ember akár a Lánchídon, akár az Erzsébet-hídon át közelít Budára, megragadja az egymásba kapaszkodó tetők látványa, amelyhez méltó keretet kölcsönöz a Várhegy, a Hármashatár-hegy és a Rózsadomb. Területe kétszer akkora, mint a Vatikáné, de nálánál másfélszer nagyobb például a Margitsziget. A nem egészen egy négyzetkilométeren elnyújtózó Víziváros határa 4,5 kilométer. Közigazgatásilag valamikor a főváros önálló kerületeként tartották nyilván, ma azonban egyik része az első, másik fele a második kerülethez tartozik.

Okkal panaszozzák a tősgyökeres vízivárosi lokálpatrióták: napjainkban már alig néhány elnevezés utal a városrész múltjára. Csupán az Alsó- és Felsővízivárosi plébánia, a Fő utcában egy ételbár és a Kapás utcában egy galéria neve őrzi a hagyományt. Épületei, utánozhatatlan légköre azonban híven tolmácsolja a történelmet.

Pedig mostoha sors jutott osztályrészül: Az egykori Zsidóváros takaros házait a török alatt kóklerek, koldusok és hasonló elemek lepték el. Históriajában tragikus dátum 1566, 1578, 1625: tűzvész és robbanás pusztított az akkori Vízivárosban. Két földrengésről is szól a krónika: az egyiket 1561-ben, a másikat 1641-ben jegyezték föl. S a későbbi korok sem kímélték: 1811-ben a hatalmas budai tűzvész ide is átcsapott, Budavár 1849-ben történt visszavételekor pedig a pesti oldalról ágyúzó honvéd sereg tett akaratlanul is kárt benne. 1944—1945-ben Budapest ostroma hagyott fájón súlyos nyomokat a Víziváros barokk és klasszicista arculatán.

Ha azt mondják a vízivárosiak, hogy városrészük ízig-vérig iskolaváros, nem túloznak. Tizenhat különböző típusú oktatási intézmény működik a Mártírok útja, a Várhegy, a Lánchíd és a Margithíd által határolt területen. Akad persze más említésre méltó is a Vízivárosban. Ime, egy rövid sommázás: *egy* metróállomást és múzeumot, *két* tucat műemléket, *három* bíróságot, *négy* templomot, *öt* templomtornyot, *hat* óvodát, *hét* lépcsőt, *nyolc* teret, *kilenc* eszpresszót és *tíz* egyedi utcanévet vallhatnak magukénak a vízivárosiak.

Múzeuma például párját ritkító látványosság, úgy hírlik, az egyetlen a világon, miután az öntészet fejlődésének szemléltetésére sehol másutt nem rendeztek be hasonló intézményt. Az Öntődei Múzeum abban az épületben kapott helyet, ahol Ganz Ábrahám 1845-ben berendezte kéregöntődjét. Aki rászán egy kis időt, nem csalatkozik; a Kárpát-medence bronzöntészetének négyezer éves története páratlanul érdekes leletek révén a laikus számára is izgalmas felfedezés. Bronzkori öntőminták, tokosbalták, római kori szobrok, honfoglalás korabeli lőszerszámdísz, törmarkolat és bányászfokos a 18. századból, a harangöntés szemléletes bemutatója, s nem utolsósorban a magyarországi vasöntészet négyszáz esztendő múltjának néhány jeles emléke vonzza a múzeum látogatóit.

Feljegyzésre érdemesek a Víziváros hajdanvolt híres vendéglői. Mint *Gundel Imre és Harmath Judit*: A vendéglátás emlékei című könyvében írja: ebben a városrészben talán az egyik legrégebb vendéglő az Iskola utcai *Noé Bárkája* volt. Nemkülönben fennmaradt az Iskola utcában a *Seres Csiz-*

ma híre. A régi kocsmák közé tartozott az Öntő utcai Söröző, ahonnan a múlt században a társaskocsik indultak Szentendrére.

Sok-sok földszintes úgynevezett kapásház sorjázott még a múlt században is a Kapás utcában és környékén. Majdnem mindegyikben saját termésű bort mért a gazda, s nyári délutánokon benépesült az árnyas udvar. A *Hubertus* vendéglő szerezte magának errefelé a legnagyobb tekintélyt: Mayer Pál vendéglős szarvasagancsos cégére alatt főleg erdészek és bányászok kvartkázta.

Víziváros múltjával és fejlődésével egy tanulságos kiállításon ismerkedhettünk közelebből. Minden elismerés megilleti a *Hazaifias Népfront* II/6. és II/10. körzeti bizottságait, amelyek közösen vállalkoztak a rendkívül igényes helytörténeti kiállítás megrendezésére. A Mártírok útja 48. szám alatti épület első emeletén Keisz Vince gyűjtésében a bemutatott fotók, írásos emlékek, részletes leírások és adatok nemcsak a Vízivárosról vallottak, hanem arról is, hogy a nemes értelemben vett lokálpatriotizmus nélkül mennyire szegényebbek lennénk. Mi tagadás, még a vízivárosi embereknek is tömördek új ismeretet adott. Külön érdeme a rendezőknek, hogy nem szűkítették le az anyagot a múltra, hanem bemutatták a Víziváros mai, modern arcukat is, mindazt, ami 1967, vagyis az első nagyszabású bontások óta történt.

Bár a sokszorosított tájékoztató szerint a kiállítás „abszolút amatőr munka eredménye”, mégis úgy érezzük: lelkes, hozzáértő helytörténész szólt hozzánk. Egy tettekre szelők lokálpatrióta a Medve utcából — itt él Keisz Vince építész-mérnök —, aki rajongásig szereti a Vízivárost.

A kiállítás révén másokkal is sikerült megszerettetnie. S ennél többre sem ő, sem a két körzeti bizottság nem vállalkozhatott.

Gyapay Dénes

A két tevékeny vízivárosi körzet lelkiismeretes munkáról tanúskodó érdekes kiállításának egyik sarka. (Dudás Zoltán felv.)